

Оксана Федішин,
старший викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті мова йде про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти при вивченні іноземної мови, що дозволяє сформулювати навички самостійної діяльності здобувачів вищої освіти, розвинути їхню самоосвіту та прагнення до професійного самовдосконалення, виробити здатність самостійно приймати обґрунтовані рішення. Застосування новітніх інформаційно – комунікаційних технологій є надзвичайно ефективними засобами в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти і заслуговує широкого використання. Комп'ютерні технології та мережа Інтернет створюють можливість для комплексного розвитку навичок мовлення, говоріння, письма та аудіювання, вони дозволяють глибше зрозуміти культуру країни, мова якої вивчається, спонукають інтерес до вивчення іноземної мови.

Ключові слова: самостійна робота, рівень володіння мовами, лексична компетенція, лексичні та граматичні елементи, інформаційно-комунікаційні технології.

Abstract. The article deals with the organization of independent work of higher education students in learning a foreign language, which allows to form skills of independent activity of higher education students, to develop their self-education and desire for professional self-improvement, to develop the ability to make informed decisions. The use of the latest information and communication technologies are extremely effective means in the organization of independent work of higher education for students and deserves wide use. Computer technology and the Internet provide an opportunity for the integrated development of speech, speaking, writing and listening skills, they provide a deeper understanding of the culture of the country whose language is being studied, and stimulate interest in learning a foreign language.

Key words: independent work, level of language proficiency, lexical competence, lexical and grammatical elements, information and communication technologies.

Зміни, які відбуваються в соціальній, економічній, політичній і культурній сферах життя України, зумовлюють необхідність

перебудови і модернізації системи освіти взагалі і вищої освіти зокрема, для того, щоб країна мала змогу долучитися до європейського освітянського простору, інтегруватися в нього. Сьогодні у світовому освітньому процесі виникає і широко обговорюється нова система цінностей та ідей освіти, відроджується концепція особистості, заснована на ідеях природовідповідності та культурної самоідентифікації, а також на індивідуально-особистісному розвитку.

З'являються нові парадигми освіти. Мета державної політики України в галузі освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, які будуть ефективно працювати і навчатися протягом життя, зберігати й примножувати цінності національної культури і громадянського суспільства, розвивати й зміцнювати незалежну, демократичну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти. Серед пріоритетних напрямків державної політики в галузі освіти є розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя.

Навчання протягом усього життя можна розуміти по-різному: це може бути можливість вчитися в різних навчальних закладах і отримувати різну освіту, різні професії; підвищувати свій рівень, здобуваючи ступені «магістра» або «доктора» наук; але найголовніше це підвищення своєї кваліфікації шляхом **само-стійної роботи**.

Тільки самостійна робота, самоосвіта, самовдосконалення, самостійна діяльність саме протягом усього життя може зробити людину справжнім професіоналом, знавцем своєї справи, зробити її справді необхідною для суспільства. І суть не тільки в тому, що зростає об'єм інформації, розвиваються нові технології, удосконалюються методи і прийоми роботи тощо. Якщо людина не навчиться практично з початкової школи працювати самостійно, прагнути до розширення свого світогляду, удосконалення своєї майстерності, вона ніколи не досягне відповідного рівня досконалості, не зможе принести бажаної користі людям і не отримає сатисфакції від своєї діяльності [2].

Що стосується ефективною професійної підготовки спеціалістів, то сьогодні вона абсолютно немислима без володіння ними іноземною мовою і не тільки тому, що зростають різноманітні контакти України з іншими країнами, але, перш за все, з огляду на те, що не може спеціаліст у наш час бути висококваліфікованим, інтелігентним, мислячим без такого володіння іноземною

мовою. Мовна підготовка стає основою фундаментальної освіти у вищій школі. Домінуючими мотивами навчання іноземної мови у ЗВО є: професійний інтерес; загальнопізнавальний інтерес; лінгвістична зацікавленість; етична зацікавленість. Здобувачі вищої освіти повинні мати доступ до різних програм, у тому числі й до багатопрофільного навчання, розвивати **рівень володіння мовами** і використовувати нові інформаційні технології.

Оскільки кінцева мета навчання іноземної мови у закладі вищої освіти – формування вмінь вільно орієнтуватися в іншомовному середовищі, а також адекватно реагувати в різних ситуаціях, питання пошуку, створення та застосування нових технологій навчання та удосконалення існуючих є дуже актуальним. Серед основних резервів підвищення ефективності навчання іноземної мови – **самостійна робота** здобувачів вищої освіти, яка є і формою навчання, і його засобом, і його метою [1].

Навчальний предмет «Іноземна мова» повинен закладати основи вмінь самоосвіти в галузі цього предмета. Інтенсифікації самостійної роботи сприяють також чіткі та доступні методичні рекомендації щодо самостійного оволодіння певним лексичним матеріалом, який має професійне спрямування. Кафедра іноземних мов Львівського державного університету внутрішніх справ робить спробу створити певні навчально-методичні матеріали для самостійної роботи над лексичним матеріалом, які стосуються раціональної організації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти у позааудиторний час. Цілеспрямовано дібраний навчальний матеріал з профільюючої спеціальності підвищує у здобувачів вищої освіти інтерес до навчання мови, вносить елемент новизни в процес навчання.

Як відомо, з трьох систем мови лексика є найважчою для засвоєння. По-перше, здобувачів вищої освіти практично не доводилося стикатися з таким професійно спрямованим лексичним матеріалом у середній школі. По-друге, низький рівень комунікативної готовності, обумовлений недостатніми лексичними знаннями і вмінням працювати з довідковою літературою, викликає труднощі при роботі з нею.

По-третє, її об'єм не завжди сприяє підвищенню мотивації навчання іноземної мови. По-четверте, існують такі об'єктивні фактори, як незначна кількість годин, що відводиться на навчання іноземної мови у ЗВО, вимоги програми, віковий фактор, ступінь володіння іноземною мовою, здатність до навчання іноземної мови тощо.

При вивченні іноземної мови ставиться за мету досягнення тим, хто навчається, такого рівня **лексичної компетенції** (під компетенцією мається на увазі сума знань, умінь і характерних рис, які дозволяють особистості виконувати певні дії), щоб він (вона) міг спілкуватися, здійснювати мовленнєву комунікацію, розвивати комунікативну компетенцію (розуміння, аудіювання, читання, говоріння, письмо) [4]. **Лексична компетенція** – це знання і здатність використовувати мовний словниковий запас, що складається з лексичних і граматичних елементів. *Лексичні елементи* включають: стійкі вирази (розмовні вирази/формули, фразеологічні ідіоми, застигли стійкі вирази, стійкі словосполучення, стійкі розмовні вирази, що складаються зі слів, які зазвичай вживаються разом) та однослівні форми (іменники, дієслова, прикметники, прислівники, числівники). *Граматичні елементи* містять артиклі, займенники, прийменники, сполучники, частки, допоміжні дієслова.

Активний словник дає можливість здобувачам вищої освіти зосередити свою увагу на активізації необхідних для даної теми лексичних одиниць. Такий активний словник слугує певною опорою, що дозволяє здобувачам вищої освіти вирішити два завдання: збагатити своє мовлення та розширити свій методичний арсенал. Засвоєння мовних одиниць до рівня автоматизованого вживання в мовленні (усному та писемному) безпосередньо пов'язано з проблемою навичок та умінь.

За даними психологів і методистів успішність автоматизованого вживання мовного матеріалу в мовленні залежить від різноманітності та міцності асоціацій, які встановилися під час запам'ятовування окремих мовних одиниць. Тому для збереження і подальшого розширення активного словника видається необхідним виконання здобувачами вищої освіти деяких взаємозв'язаних і взаємозумовлених вправ різного типу, які забезпечують активізацію лексичних одиниць на рівні мовних, умовно мовленневих і мовленневих вправ [3].

Розвитку та удосконаленню навичок і умінь правильного вживання лексичних одиниць у значній мірі можуть сприяти вправи-завдання, які вимагають утримання в пам'яті окремих мовних одиниць, що активізуються. Методичні рекомендації та практичні завдання є лише доповненням до основного підручника/посібника і не замінюють його. Хоча великий педагог Я. А. Коменський писав, що навчання не можна довести до ґрунтовності без можливо більш частих та особливо уміло поставлених повто-

рів і вправ. Самоконтроль є вищим показником володіння іноземною мовою, запорукою його подальшого удосконалення. Самоконтроль має на увазі здатність здобувачів вищої освіти до критичної оцінки своїх знань і дій, які виявляються в його власній ініціативі. До засобів самоконтролю в роботі відносяться ключі та завдання для самоперевірки. Кінцевим етапом самоконтролю є самооцінка. Здобувач вищої освіти має змогу сам собі виставити оцінку, підраховувавши кількість правильно виконаних завдань. Йому дається змога виконати завдання двічі, якщо перший раз він не зміг справитися з ними [2]. Здобувач вищої освіти зможе зосередитися на проблемі, що викликала труднощі, переглянути довідкову літературу, підручник тощо або проконсультуватися з викладачем, якщо самотійно не впорасться з нею, а потім знову перевірить та оцінить себе.

Самотійна робота здобувачів вищої освіти в позааудиторний час повинна мати чітку організацію. Хоча вона виконується без безпосереднього керівництва та участі викладача, тим не менше повинна бути добре спланована і проконтрольована викладачем. На одному з перших занять викладачеві варто пояснити здобувачам вищої освіти, як працювати з методичними порадами та практичними завданнями, та провести свого роду «репетицію» – практично показати, що та як треба робити, залучаючи до цієї роботи здобувачам вищої освіти з тим, щоб вони самотійно працювали з джерелом інформації, зверталися до опор, використовували засоби самоконтролю, а також мали змогу вяснити те, що викликало певні труднощі [4].

Викладач повинен: познайомити здобувачів вищої освіти з прийомами запам'ятовування лексики, наприклад, лексика, згрупована за смисловими групами; лексика, згрупована за способами словотворення; лексика, згрупована за частинами мови; лексика, згрупована за певними асоціаціями; лексика, згрупована за звучанням тощо; здобувач вищої освіти вибирає собі той прийом, який йому видається найоптимальнішим і найефективнішим для запам'ятовування; пояснити, як раціонально спланувати свій час і навчальну діяльність; розказати, як правильно вести записи; визначити, за якими параметрами оцінити виконання завдань (у даному випадку оцінка завдань залежить від кількості речень чи слів у завданні); варто також пояснити, якими критеріями буде керуватися сам викладач перевіряючи виконану роботу, тому що порівняння результатів оцінки викладача та самооцінки здобувача вищої освіти сприятимуть формуванню вмінь адекватної самооцінки.

Здобувачам вищої освіти можна запропонувати вести окремий зошит для роботи з методичними порадами та практичними завданнями. В зошиті повинні бути вказані тема, що опрацьовується, а також умови завдань. Сторінку зошита варто поділити на дві половинки. На одній з половинок виконувати завдання, а на другій записувати те, що викликало труднощі чи питання, які варто задати викладачеві [2]. Причини нездатності виконати завдання можуть бути такими: причини, пов'язані з недостатніми знаннями; причини, пов'язані з відсутністю уміння думати, аналізувати, використовувати свої знання, тобто з недоліками в аналітико-синтетичних операціях.

Здобувач вищої освіти повинен сам виявити, які саме причини перешкоджають йому засвоїти матеріал і намагатися виправити цю ситуацію.

Однією з переваг позааудиторної самостійної роботи є те, що здобувач вищої освіти може організувати та виконати її в зручний для себе час і обстановці, тобто він може зробити це так, як йому буде вигідно. Таким чином, у здобувачів вищої освіти будуть розвиватися вміння: аналізувати наявні умови; економно та швидко добирати засоби і способи здійснення дій для виконання завдань; планувати і програмувати свої дії; самостійно вносити необхідні зміни в свою діяльність.

Застосування новітніх інформаційно – комунікаційних технологій у навчанні полягає у використанні комп'ютерних технологій та мережі Інтернет як основного способу зацікавлення та заохочення здобувачів вищої освіти до самостійної роботи. Використання комп'ютерної техніки зумовило появу нової форми організації навчального процесу – роботу з пошуковими системами Інтернету. Мережа Інтернет – це необмежений доступ до великої кількості мовного і країнознавчого матеріалу, детального опису новітніх технологій, інновацій, можливість постійно підвищувати рівень володіння мовою [1].

Спілкування молоді в режимі онлайн з іноземцями змінює їх ставлення до іноземної мови – вона перетворюється з навчального предмета в реальний засіб спілкування. Все це стає потужним мотиваційним фактором для вивчення іноземної мови. Метою самостійної роботи з такими системами може бути: формування вміння самостійно підібрати матеріал за визначеною темою; опрацювання теоретичного матеріалу; уміння вирішити практичне завдання зі свого фаху та розвиток навичок аргументації та складання логічно пов'язаного повідомлення за запропонованою

або самостійно обраною темою. Сьогодні існує низка комп'ютерних програм для вивчення, розвитку та вдосконалення знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти.

Важливим елементом самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти при оволодінні іноземною мовою є використання відеоматеріалів. Робота з такими матеріалами урізноманітнює види діяльності здобувачів вищої освіти підвищує рівень мотивації вивчення іноземної мови, дає можливість працювати з автентичним зразками мови, що є особливо актуальним з огляду на відсутність іншомовного оточення. Ефективність відеоматеріалів для комунікативного викладання мови очевидна. З усіх доступних засобів він забезпечує найточніше відображення мови у користуванні, тому що вона вживається конкретними мовцями, тісно пов'язана з певною мовленнєвою ситуацією, а її комунікативна мета підсилюється цілим рядом візуальних закодованих немовних характеристик (пози, міміка, жести) [3].

Обраний відеоматеріал має відповідати темам, що вивчаються згідно з програмою. Робота з відеоматеріалом полягає в проведенні підготовчих вправ, що виконуються перед переглядом, низки запитань та завдань на перевірку розуміння відеоматеріалу, а також заключного комплексувправ на обговорення побаченого та виконання творчих письмових завдань. Завдання, що виконуються перед переглядом відеозапису, містять вправи на прогнозування змісту фільму, роботу з лексикою, налаштування здобувачів вищої освіти на сприймання відповідного матеріалу, активізацію фонових знань. Перегляд фільмів та виконання вправ сприяє розвитку пам'яті, уваги, логічного та творчого мислення, а також поглибленню знань здобувачів вищої освіти про країну, мова якої вивчається. Комплекс вправ має бути направленим на розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності, а саме – аудіювання, говоріння, читання та письма. Таким чином, організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти при вивченні іноземної мови дозволить сформулювати навички самостійної діяльності здобувачів вищої освіти, розвинути навички самоосвіти та прагнення до професійного самовдосконалення, виробити здатність самостійно приймати обґрунтовані рішення.

Застосування новітніх інформаційно – комунікаційних технологій є надзвичайно ефективними засобами в організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти і заслуговує широкого використання. Комп'ютерні технології та мережа Інтернет створюють можливість для комплексного розвитку навичок мовлення, говоріння, письма та аудіювання, вони дозволяють глибше зрозуміти

культуру країни, мова якої вивчається, спонукають інтерес до вивчення іноземної мови. Якщо самостійна робота буде вестися систематично, вона, без сумніву, сприятиме міцному засвоєнню іноземної мови в єдності з розвитком прийомів навчальної роботи.

-
1. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*. 2006. №5. С. 68–70.
 2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академ-видав, 2004. 351 с.
 3. Олійник Л. Й. Інноваційні технології викладання іноземних мов. URL: http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
 4. Полат Е. С. «Интернет на уроках иностранного языка». *Иностранные языки в школе*. 2001. №2. С. 58-62.

Богдана Юськів,

старший викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
(Львівський державний університет
внутрішніх справ),

Ірина Скворонська,

завідувач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ФРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЮРИСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Стаття розглядає питання англомовної міжкультурної комунікації майбутніх юристів. Сучасні тенденції навчання іноземної мови вимагають розвиток у студентів письмових мовленнєвих вмінь, які розглядаються у їх природному професійному контексті. Ринковий попит на такі вміння допомагає розвивати у студентів мовну, прагматичну та міжкультурну компетенції, а також досягти широкого розуміння важливих і рінопланових міжнародних соціокультурних проблем, для того щоб діяти належним чином у культурному різномайтті професійних ситуацій.

Офіційне включення національно-культурного компонента в зміст навчання вимагає перегляду старого статусу викладача іноземної мови: він повинен бути знавцем не тільки іншомовної культури (політичної, культурної, художньої, мовної та ін.), але й своєї національної культури, оскільки процес засвоєння іноземної мови і подальше застосування